

Marečková, Marie

Východoslovenská města za Bethlenova povstání

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1982, vol. 31, iss. C29, pp. [123]-130

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102508>

Access Date: 26. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MARIE MAREČKOVÁ

VÝCHODOSLOVENSKÁ MĚSTA ZA BETHLENOVA POVSTÁNÍ

Systematický výzkum problematiky české stavovské společnosti v 16. a počátkem 17. století¹ přinesl v posledních letech též pod vlivem výsledků prací předních maďarských historiků² řadu nových poznatků a podnětů k poznání vztahu absolutismu a stavovství a v důsledku toho prohloubil a obohatil hodnocení protihabsburských stavovských povstání uherské a sedmihradské šlechty o některé další aspekty. V této souvislosti vystupuje zejména ocenění podílu povstání Gabriela Bethlena na úspěchu první fáze české války. Bethlenovy vojenské akce v okolí Bratislavy v říjnu a listopadu 1619 a zvláště vyslání pomocného sboru vedeného Redayem na Moravu, výzvy ke spolupráci v boji s Habsburky i v obraně proti habsburskofilskému Polsku, hrozcímu vpády proslulých lisovčiků, znamenaly významnou konkrétní podporu pro boj českých stavů, jemuž se ze západu přes četné sliby dostalo zatím pomoci spíše jen symbolické.³ Tato spolupráce vyústila v soustavu konfедераčních smluv mezi českými zeměmi a uherskými a sedmihradskými stavy z let 1619–1620. Pokus o nové uspořádání střední Evropy bez Habsburků však předpokládal přehodnocení tradičního vztahu k „pohanům“ a užší spojení s osmanskou říší, jež mělo zajistit české poselstvo, vyslané roku 1620 do Cařihradu.⁴

Ačkoliv bojem za nezávislost uherského státu rozuměla šlechta boj za své ekonomické a mocenské zájmy a svobody, jejichž úzce třídní rámce

¹ J. Polišenský, *Třicetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970; J. Janáček, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978; B. Sindelář, *Vestfálský mír a česká otázka*, Praha 1968; M. Šmerda, *Ceši a Uhry po třicetileté válce*, Časopis Matice moravské 98, 1979, 279–295; A. Spiesz, *Absolutistické snahy Habsburgovců a uherské stavy v druhé polovině 17. a na začátku 18. století*, Historický časopis 27, 1979, 208–221; J. Pánek, *Úloha stavovství v předbělohorské době 1526–1620. Vývoj názorů novodobé české historiografie*, Československý časopis historický 25, 1977, 732–761, aj.

² A. Várkonyi, L. Benczédi, K. Benda, G. Heckenast, B. Köpeczi, Zs. P. Pach aj.

³ J. Macůrek—M. Rejnuš, *České země a Slovensko ve století před Bílou horou*, Praha 1958, 140 n.

⁴ J. Polišenský, *Turecká otázka v evropské politice v 16.–17. století*. In: *Osmanská moc ve střední a jihovýchodní Evropě v 16.–17. století II*, Praha 1977, 275 n.

přesahovala jen ideologická náboženská složka, a nebyly splněny ekonomicko-sociální předpoklady k přerůstání stavovských povstání v raně buržoazní revoluci, dokázala udržet vliv na uherské ústřední úřady a instituce a prosadit princip náboženské svobody pro evangelickou a reformovanou církev. To znemožnilo habsburskému absolutismu ideologické a psychické ovládnutí a podmanění země, tedy aplikaci českého vzoru z roku 1627 na Uhry. Ve svých důsledcích znamenal tento vývoj v 19. století pružnější recepti osvěcnství a vytváření moderních buržoazních národů než v západní části monarchie.⁵

Jedním z momentů přitažlivosti programu stavovských povstání pro svobodná královská města bylo neutuchající úsilí habsburských panovníků o ideologickou unifikaci země prostřednictvím katolické církve. Evangelické vyznání představovalo pro městské patricijské převážně německé vrstvy významný stmelující faktor, posilovaný těsnými obchodními, kulturními i příbuzenskými kontakty se zahraničím – v tomto případě Slezskem, Německem i Sedmíhradskem. Náboženská svoboda byla přitom chápána jako součást komplexu městských práv a privilegií, jejichž zachování tvořilo jádro městské politiky, neboť městům umožňovala zapojení do převážně feudální ekonomiky země. Ve lpění na jejich platnosti viděla města současně zbraň proti tlaku šlechty i panovníka. Princip náboženské tolerance a rovnoprávnosti se však prakticky v Uhrách na rozdíl od českých zemí neprosadil.⁶

Z politického vlivu v uherském státě byla svobodná královská města zatlačována do pozadí, a to zejména v období povstání. Šlo např. o úsilí stavů zabránit panovníkovi v rozšiřování počtu královských měst, o omezení vlivu zástupců měst na stavovském sněmu od roku 1608 aj.⁷ Avšak uherská města nemohla najít podporu ani u habsburských panovníků, neboť jejich postoj k hospodářským a sociálním zájmům ovládaných zemí, tj. k městům byl podmíněn reakčním španělským modelem vlády, ve svých absolutistických vládních cílech se opírali o vysokou šlechtu a katolickou církev.

Za této situace se většina měšťanů (s výjimkou části patriciátu a městské inteligence, zejména duchovních a učitelů) nutně orientovala na obhajobu svých každodenních existenčních zájmů a uhájení podmínek pro provozování městských živností a obchodu. Také levočští měšťané Pavel Windisch a Valentin Hedisch preferovali i jako delegáti města na mírových jednáních císaře s Gabrielem Bethlenem své soukromé obchodní zájmy. Vrátili se totiž již 30. 12. 1621 z Uherského Brodu, aniž přinesli informace o mikulovském míru (uzavřeném 6. 1. 1622). Trest konfiskace zboží se jim podařilo prosbami zmírnit na pokutu 80 florénů.⁸

Východoslovenská města Prešov, Levoča, Bardějov a Sabinov se k protihabsburskému odboji Gabriela Bethlena přidala již 7. 9. 1619, hned po Košicích, a připravila pak novému pánu Uher velkolepé přivítání. Nepo-

⁵ M. Šmerda, *Češi a Uhry po třicetileté válce*, 294.

⁶ A. Špiesz, *Absolutistické snahy Habsburgovců*, 214.

⁷ A. Špiesz, *Absolutistické snahy Habsburgovců*, 213.

⁸ C. Hain, *Löcsei krónikája* (vyd. J. Bal–J. Förster–A. Kaufmann), Löcse 1910–1913, 157.

chybně zde působily i zkušenosti z Bočkajova povstání, v němž zejména Prešov těžce doplatil na věrnost císaři, když vydržoval více než rok císařské vojsko generála Basty.⁹ Opětovný návrat do císařského tábora oslavila města Prešov, Levoča, Bardějov a Sabinov 27. 3. 1622. Košice zůstaly podle mírové smlouvy Gabrielu Bethlenovi. Když 24. 9. 1623 Gabriel Bethlen znovu vyzval čtyři východoslovenská města, aby se připojila k povstání, obrátila se pro jistotu nejdříve k palatinovi Stanislavu Thurzovi se žádostí o pomoc či alespoň radu. Začátkem srpna 1624 pak přisáhala věrnost císaři. Po třetí stanula v Bethlenově táboře od počátku září 1626 do 8. 6. 1627. Vždy dosáhla od něho uznání svých privilegií a zavázala se k materiální a vojenské podpoře jeho akcí. Bardějov přišla tato podpora v letech 1620 – 1627 na 4 015 florénů, dalších 1 735 florénů stály dary a pohoštění pro Gabriela Bethlena.

V první fázi povstání nebyly přímé výdaje tak vyčerpávající, neboť Gabriel Bethlen rychle obsadil celou zemi a čtyři východoslovenská města netrpěla pobytem jeho vojsk. Tak Bardějov vydal pouze 846,43 florénu, z toho více než dvě třetiny na dary Gabrielu Bethlenovi. Kromě zlatého poháru, koupeného v Levoči od Jana Lenga za 83 florény (věnování na něj vyryl bardějovský zlatník Klein), mu městská rada darovala 2 sudy vína za 60 florénů a dokonce i živé kapry za 33,05 florénu.¹⁰ Avšak důsledky se dostavily růstem cen základních potravin a zejména pak vypuknutím morové epidemie v létě 1622, bezesporu nejzhoubnější z těch, jimiž byla východoslovenská města v 17. století zasažena. Daleko tíživěji dolehl na Prešov, Levoču i Bardějov pobyt Bethlenových vojsk ve druhé fázi povstání. Jen Bardějov musel vyplatit 2 446 florénů zejména za víno a oves pro Bethlenovo vojsko, které od 24. 2. do 10. 6. 1624 obsadilo předměstí.¹¹ Gabrielu Bethlenovi vracejícímu se ze sněmu v Trnavě daroval Bardějov dva poháry (stříbrný a zlacený) za 130 florénů. Také výše zmíněná rada palatina Stanislava Thurza v září 1623 stála město 257 florénů.¹² Ani třetí fáze povstání Gabriela Bethlena se neobešla bez značných finančních obětí východoslovenských měst. Např. Bardějov zaplatil 709 florénů místnímu obuvnickému cechu za boty pro vojsko, 596, 52 florénu vydal za pobyt vojska na předměstí roku 1627 a dary pro Gabriela Bethlena (kromě jiného další dva poháry) stály 748 florénů.¹³ Avšak stejně tíživým finančním břemenem byly pro Bardějov mimořádné taxy téměř 5 000 florénů, zaplacené v letech 1623 – 1627 spišské komoře, a dary císařským komisařům, ačkoliv nebyly zdaleka tak luxusní a nákladné jako pro sedmihradského knížete.

⁹ Soupis výdajů za vydržování císařského vojska od prosince 1604 do dubna 1606, který Prešov podal císaři Matyášovi roku 1616, činil 111 683 zlaté rýnské. Státní okresní archiv Prešov, fond Archiv města Prešova, Missiles r. 1616, 23. 8., císař Matyáš městu Prešovu, nesignováno. Kromě toho roku 1604 byla Prešovu uložena mimořádná taxa 2800 florénů, kterou vyrovnal v deseti splátkách. *Dejiny Prešova I*, Košice 1965, 156. Prešov však nebyl ušetřen ani několika pustošivých útoků Bočkajovce hajduků, kteří plenili předměstí.

¹⁰ Státní okresní archiv Bardějov, fond Archiv města Bardějova (dále jen OAB), rkp. č. 1797, r. 1604–1625, f. 461, 461 v., hlavní účetní kniha.

¹¹ OAB, rkp. č. 1797, r. 1604–1625, f. 513, hlavní účetní kniha.

¹² OAB, rkp. č. 1797, r. 1604–1625, f. 487, hlavní účetní kniha.

¹³ OAB, rkp. č. 1802, r. 1626–1646, f. 3, 28, hlavní účetní kniha.

Už sám fakt, že města Bardějov, Prešov i Levoča dokázala krýt tyto značné neproduktivní výdaje v podobě fiskálních i vojenských požadavků, je dokladem jejich ekonomické síly a poměrné prosperity během sedmihradské okupace. V tomto ohledu, tj. podle evidovaných výdajů, povstání Gabriela Bethlena nebylo zřejmě pro tato města vcelku tak tíživým břemenem jako škody, jež utrpěla v průběhu dalších protihabsburských povstání.¹⁴

Na základě sociálně ekonomického vývoje východoslovenských měst je možno sledovat, zda za jejich dary a oběti byl Gabriel Bethlen s to se revanžovat, zajistit podporu jejich ekonomických zájmů a posílit je proti šlechtě a panovnickému absolutismu.

Je nesporné, že povstání ovlivnilo růst sebevědomí evangelického měšťanstva, takže ve třicátých letech 17. století dokázalo aktivně čelit proti-reformační vlně. Např. roku 1643 byl v Bardějově slavnostně předán spoluměšťanům slovenské národnosti bývalý klášterní kostel sv. Michala, jehož renovaci z městské sýpky financovala městská rada.¹⁵ Demonstrativní charakter měla též oslava stého jubilea zavedení luterství „učitelem Uher“ a bardějovským rodákem Leonardem Stöckelem (roku 1639) a 120. výročí překladu Nového zákona do němčiny Martinem Lutherem (roku 1641).¹⁶

V dosavadním trendu vývoje společensko-ekonomické struktury východoslovenských měst se povstání Gabriela Bethlena nerefletovalo trvalejšími nepříznivými projevy (tabulka č. 1). Demografické změny a zejména vývoj majetkové diferenciacie v Prešově a Levoči do poloviny třicátých let 17. století měl progresivní charakter a svědčí o působení stimulů ekonomického vzestupu.¹⁷ Obě města spolu s Košicemi patřila k nejvyspělejším slovenským řemeslnickým centrům, zatímco řemeslná výroba Bardějova se dále nerozvíjela. V sociální struktuře Bardějova během první poloviny 17. století převažovaly symptomy typické pro ekonomicky stagnující města, avšak i zde se ve druhém desetiletí a v polovině třicátých let 17. století prosazovala příznivější tendence.¹⁸ Obdobný trend, silně poznamenaný hospodářskými škodami v důsledku válečných událostí, se projevoval i v Košicích.¹⁹

Již tyto poznatky naznačují, že za sedmihradské vlády východoslovenská města nejen neztratila, ale upevnila svou pozici svorníku ve zprostředkování pozemního obchodu mezi evropským západem a severozápadem na jedné straně a jihem a jihovýchodem na straně druhé. Při těchto obchod-

¹⁴ *Dejiny Prešova I*, 128 n.; M. Suchý, *Dejiny Levoče I*, Košice 1974, 202; OAB, rkp. č. 1802, r. 1626–1646, f. 477, hlavní účetní kniha.

¹⁵ OAB, rkp. č. 1802, r. 1626–1646, f. 466, hlavní účetní kniha.

¹⁶ OAB, rkp. č. 1802, r. 1626–1646, f. 362 v., hlavní účetní kniha.

¹⁷ M. Marečková, *Společenská struktura Prešova v první polovině 17. století* (habilitační práce), Brno 1977, 280, UJEP, fakulta pedagogická; M. Marečková, *Řemeslná výroba Bardějova a Prešova v první polovině 17. století*, Československý časopis historický 24, 1976, 91 n.; M. Suchý, *Vývoj majetkové diferenciacie levočského obyvatelstva od polovice 16. do konce 17. storočia*, Historický časopis 17, 1969, 57 n.

¹⁸ M. Marečková, *Společenská struktura Bardějova v první polovině 17. století*, UJEP Brno 1978.

¹⁹ O. R. Halaga, *Právní, územní a populační vývoj mesta Košic*, Košice 1967, 46.

ních transakcích se vedle Košic stále důrazněji uplatňovali obchodníci z Levoče a Prešova. Dálkový obchod v režii bardějovských měšťanů se postupně omezoval na zásobování místního trhu a kromě exportu vína do Polska se v rámci středoevropského obchodu neprosadil. Poměrná prosperita ve druhém desetiletí 17. století a zejména pak konjunktura obchodu vínem počátkem dvacátých let, která se výrazně projevila ve vývoji majetkových poměrů bardějovských obchodníků²⁰ i v ekonomice města, se kryla s první fází povstání Gabriela Bethlena. Jeho akce tedy nebránily ani transportu vína z městských vinic v Tokaji, ani jeho dodávkám polským konzumentům.

Podle dosavadních poznatků²¹ a údajů omezené pramenné základny²² byly Košice již koncem 16. století orientovány hlavně na obchodní kontakty s Vídní a rakouskými trhy, odkud dovážely v širokém sortimentu kramářské zboží a kvalitní textilie s výraznou preferencí zboží luxusního a dražšího. Avšak i v tomto směru jim úspěšně konkurovali levočští a prešovští obchodníci. Od konce druhého desetiletí 17. století se v košické knize přípovědí snížil počet záznamů o pohledávkách vídeňských a německých obchodníků u košických partnerů, více pohledávek však ohlásili Prešované.²³

Do počátku dvacátých let 17. století objem i intenzita obchodu Levoče s Krakovem, Vídní, Vratislaví a moravskými městy přes krátkodobé výkyvy neustále vzrůstaly. Na rozkvětu levočského obchodu měl rozhodující podíl import, v němž dominovala moravská a slezská sukna střední a nižší jakosti.²⁴ Konjunktura v roce 1620 byla vystřídána poklesem dovozu, kompenzovaným růstem exportu zejména hovězích koží (tabulka č. 2). Počátkem dvacátých let 17. století nastalo pro levočský obchod stadium deprese a stagnace, které bylo součástí celoevropské obchodní krize.²⁵ Kontakty levočských obchodníků s polským prostředím i moravskými výrobními centry byly přerušeny, od konce dvacátých let 17. století se upevnil vztah k Vídní.

Prešovský zahraniční obchod (zejména import) postupně sílil, největšího rozsahu nabyl ve druhém desetiletí 17. století, koncem dvacátých let jen mírně poklesl. Slezská a moravská sukna, v jejichž vzrůstajícím importu během prvních tří desetiletí 17. století dominovaly levnější druhy, zatímco dříve sukna kvalitnější, Prešované nakupovali nejen prostřednictvím Krakova či Vídně, ale ponejvíce přímo ve střediscích soukenické výroby. Na jižní a jihovýchodní trhy pronikali též s dodávkami polského plátna, které zde vytlačilo plátno slezské.²⁶ Ani plátno však nekupovali prostřednictvím kra-

²⁰ M. Marečková, *Společenská struktura Bardějova*, 59 n.

²¹ O. R. Halaga, *Právní, územní a populační vývoj města Košic*, 47 n.

²² Archív města Košic, Supplementum Schramiana III, rkp. č. 19306 B, r. 1585; rkp. č. 19317, r. 1597, třicátkové rejstříky.

²³ Archív města Košic, rkp. č. H III/2 ar 3, r. 1597–1635, f. 559, 582 v., kniha přípovědí.

²⁴ F. Hejl–R. Fišer, *Obchod východoslovenských měst se zahraničím ve století protihabsburských povstání* (v tisku).

²⁵ M. Hroch–J. Petráň, *17. století – krize feudální společnosti?* Praha 1976, 142.

²⁶ F. Kavka, *Český a slovenský obchod s textilními výrobky v rumunských zemích (do poloviny 17. století)*, Sborník historický 6, 1959, 155.

kovského trhu, ale přímo z výrobních severokarpatských center. Prešovští kloboučníci prosadili své výrobky po roce 1618 na kluzských (Klausenburg) trzích, kde pohotově nahradili dodávky bratislavských klobouků.²⁷ Prešov byl důležitou zásobovací základnou textilí i pro vojsko.²⁸ Stagnace a pokles obchodního spojení s polskými trhy od počátku dvacátých let 17. století (kromě exportu vína a importu plátna) byly kompenzovány zintenzivněním obchodních vazeb s Vídní a Vratislaví. Obchodní transakce na prešovských jarmarcích realizovali také velkoobchodníci z dalších východoslovenských měst, zejména z Levoče a Košic.²⁹

Základ prešovského obchodního kapitálu, který byl schopen krýt velké dodávky zboží hromadné spotřeby a umožnil i financování části obchodního podnikání kupců jižních a jihovýchodních oblastí, tvořily zisky z obchodu vínem. Přitom prešovští obchodníci sami využívali úvěru svých rakouských, jihoněmeckých, italských či slezských, moravských a českých dodavatelů. Velké kapitály, získané dálkovým obchodem, byly investovány do úvěrových operací a obchodů se státem.³⁰ Pozici předního exportéra vína do Polska Prešované postupně upevňovali do sedmdesátých let 17. století, kdy prioritu získal export ze svätajursko-peziňské a šoproňské oblasti.³¹ Je nesporné, že rozvrat prešovského zahraničního obchodu v sedmdesátých a osmdesátých letech 17. století se dotkl samotné podstaty vytvořené struktury obchodních vazeb karpatsko-dunajské a středoevropské oblasti. Svou funkci prvořadého obchodního střediska a organizátora dálkového obchodu na východním Slovensku Prešov zřejmě definitivně ztratil a jeho pozice v obchodě s jihem a jihovýchodem od konce 17. století převzali tzv. řečtí balkánští obchodníci.³²

Levoči se naproti tomu podařilo udržet prosperitu svého zahraničního obchodu po celé období druhé poloviny 17. století, i když do konce sedmdesátých let se tak dále orientací importu na zboží dražší, a koncem 17. století dosáhnout výrazné konjunktury i stabilnějšího levočského zahraničního obchodu, opírajícího se opět o obchod zbožím hromadné spotřeby.³³

Města Prešov a Levoča, která během 17. století vzrostla ve významná středoevropská obchodní centra, představovala dva typy obchodního podnikání. Prešov se zaměřil na výnosné obchodování vínem a úvěrové a finanční transakce se státem, i když se nevyhýbal ani přímému zapojení do obchodu zbožím hromadné spotřeby, zvláště v prvních třech desetiletích 17. století a zřejmě i později. Podařilo se mu soustředit na svých věhlasných jarmarcích obchod východoslovenských měst s oblastmi Zakarpatské Ukrajiny, hornouherskými a sedmihradskými a zásobovat je západoevropským, moravským, slezským, ale i východoslovenským a českým zbožím, nakupovaným na úvěr. Avšak orientace na využívání mimoekonomických

²⁷ F. Kavka, *Český a slovenský obchod s textilními výrobky*, 149, 159 n.

²⁸ S. Kazimír, *Základné rysy obchodu Prešova v 16. a 17. storočí*, Nové obzory 19, 1977, 188.

²⁹ S. Kazimír, *Základné rysy obchodu Prešova*, 171 n.

³⁰ S. Kazimír, *Základné rysy obchodu Prešova*, 180.

³¹ F. Hejl—R. Fišer, *Obchod východoslovenských měst*, 12.

³² A. Špiesz, *Balkánski obchodníci na Slovensku v 18. storočí*, Historické štúdie 14, 1969.

³³ R. Fišer, *Obchodní styky Levoče se zahraničím v 17. století*, Československý časopis historický 26, 1978, 856.

prostředků a forem, na nichž se obchod vínem z obou stran zakládal, a sepětí se státními financemi se projevily v dlouhodobé perspektivě jako velmi riskantní. Levoča v tomto smyslu představovala svou pružnější orientací téměř výhradně na obchod zbožím hromadné spotřeby, který prokazoval přes určité zvraty trvalou tendenci růstu, pokrokovější vývojovou linii.

Tyto poznatky naznačují, že pevná struktura obchodních vazeb v karpatsko-dunajské oblasti jako výrazná součást středoevropského obchodu prokázala velkou životnost a stejně tak funkce východoslovenských měst v čele s Prešovem jako dodavatele, věřitele a organizátora obchodu se Sedmihradskem měla ještě dlouhodobou perspektivu vývoje. Z druhé strany totiž byl tento proces stimulován dalším rozvojem obchodu mezi Sedmihradskem a balkánskými zeměmi během 17. století. Zejména intenzivní byly přímé kontakty zadunajských balkánských obchodních center s Kluží (Klausenburg) a Sibiní (Hermannstadt).³⁴

Citlivost zahraničního obchodu na společensko-ekonomické a mocensko-politické podmínky, v nichž probíhal, umožnila analyzovat nejvýraznější krátkodobé výkyvy a odchylky od vývojového trendu. Povstání Gabriela Bethlena tedy nerozvrátilo ekonomiku východoslovenských měst, v nichž se teprve později postupně projevily důsledky válečného vyčerpání země, fixované tehdejším hospodářským sociálním a politickým systémem uherského státu. Na druhé straně ovšem požadavky na zásobování početných vojsk příznivě stimulovaly alespoň některá odvětví obchodu, zejména import, a aktivizovaly městská cechovní řemesla (výše zmíněný příklad bardějovských obuvníků z let 1626 a 1627).

Ve stagnaci dálkového obchodu počátkem dvacátých let 17. století se reflektovala dlouhodobá krize velkého mezinárodního obchodu, s nímž měla východoslovenská města přímé kontakty prostřednictvím Krakova, Vídně a Vratislavi, i důsledky přímých válečných akcí v těchto oblastech. V Prešově a též v Bardějově byl tento vývoj kompenzován trvajícím konjunkturou obchodu vínem, na němž měla obě města spolu s Košicemi rozhodující podíl. Prešov právě v tomto období upevnil a rozšířil své pozice na sedmihradských trzích, zejména v dodávkách textilií a kovových výrobků.

Bližší politické vazby se Sedmihradskem v době Bethlenova povstání působily na východoslovenská města, zvláště na Prešov a Levoču, vcelku příznivě, neboť byly podloženy těsnými a nadále se upevňujícími obchodními vztahy, které se rozvinuly v procesu celkového ekonomického, demografického i mocensko-politického rozvoje karpatsko-dunajské oblasti. Zejména tento moment je dokladem životnosti a funkčnosti projektu trvalejšího politického spojení východoslovenských měst se Sedmihradskem.

³⁴ F. Hejl, *Die Städte der Karpaten-Donau-Region und ihre Stellung in der Struktur der ostmitteleuropäischen Handelsbeziehungen im 14.–17. Jahrhundert*. In: *Rapports, co-rapports, communications tchécoslovaques pour le IVe congrès de l'Association internationale d'études du Sud-Est européen*, Praha 1979, 132; S. Pánova, *Zur Frage der Handelsbeziehungen zwischen den bulgarischen und den rumänischen Landen in 17. Jahrhundert*. In: *Études Balkaniques* 1, Sofia 1975, 106 n.

Tab. 1. Počet majitelů domů v Levoči, Prešově a Bardějově v letech 1610—1645³⁵

Levoča		Prešov		Bardějov	
rok	počet	rok	počet	rok	počet
1610	592	1619	593	1610	472
1620	682	1624	604	1615	480
1630	676	1629	630	1619	484
1640	698	1635	672	1624	484
		1645	695	1629	484
				1636	493
				1645	506

Tab. 2. Dálkový obchod levočských měšťanů v letech 1620—1624³⁶

druh zboží	jednotka	1621	1622	1620	1623	1624
import						
moravské sukno	postav	4190	3697	1183	2	—
slezské sukno	postav	347	330	9	—	—
sukno karasia	postav	1231	711	410	710	638
sukno kentula	postav	280	873	808	—	—
olovo	centnýř	35	39	66	54	58
slanečky	tonela	23	6	5	8	—
pepř	centnýř	10	21	23	17	6
kosy	kus	2900	10	3920	—	100
nože	kus	—	—	9300	—	—
export						
kravské kůže	kus	628	—	3260	1055	941
vojské kůže	kus	302	—	2653	355	855
železo	centnýř	269	789	818	98	—
vosk	centnýř	84	283	70	14	59

DIE OSTSLOWAKISCHEN STÄDTE IN DER ZEIT DES BETHLEN-AUFSTANDS

Die Problematik dieses Beitrages wird sich hauptsächlich auf die ökonomische Stellung der ostslowakischen Städte in der Zeit des Bethlen-Aufstands beziehen. Autor wollte vor allem folgende Punkte herausstellen:

Die finanziellen Ansprüche von Bethlen gegenüber den ostslowakischen Städten.

Die Eingriffe von Bethlen in die ökonomischen Verhältnisse der ostslowakischen Städte.

Die Entwicklung der Handelsbeziehungen zwischen den ostslowakischen Städten und den nachbarten Ländern, hauptsächlich Siebenbürgen und dem Balkan.

³⁵ K sestavení tabulky bylo použito údajů z těchto prací: M. Suchý, *Vývoj majetkové diferenciacie levočského obyvateľstva*, 67; M. Marečková, *Společenská struktura Prešova*, 86—88; M. Marečková, *Společenská struktura Bardějova*, 153, 155.

³⁶ F. Hejl—R. Fišer, *Obchod východoslovenských měst*. 7.